

SADAŠNJE STANJE I MOGUĆNOSTI RAZVOJA SELA GAT OBLIKOVANJEM ZELENIH POVRŠINA

Planinac, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:328556>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-02**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

1. UVOD

Tipična mala mjesta unutar poljodjelnog krajobraza slavonske ravni danas sve više i više odumiru i nestaju. Posljedica toga jednim je dijelom i loše organizirana poljoprivreda, ali i neuređenost takvih mjesta koja danas nemaju organiziranu infrastrukturu, društveni život žitelja, zelene površine, niti osnovne objekte nužne za razvoj mjesta kao što su škola, gradski park, sportski tereni, ambulantu i slično. Način odumiranja takvih malih sredina u Slavoniji opisan je i u ovom radu na primjeru mjesta Gat. Snimkom postojećeg stanja, valorizacijom krajobraznih vrijednosti, povijesnim istraživanjem, anketom žitelja mjesta, te Swot-analizom, stvorena je slika mogućeg razvoja mjesta i prekid propadanja, te su dana neka moguća rješenja, prvenstveno ona koja se odnose na izgled samog mjesta tj. krajobraznu arhitekturu. Stoga je potrebno izraditi programe koji će vrednovati prirodan način življenja unutar manjih društvenih zajednica, koje je moguće kvalitetno organizirati na područjima koja su prema valorizaciji krajobraznih vrijednosti, smještena u izuzetno vrijednim arealima Slavonije. Život sela nekada i danas znatno je izmijenjen. Modernizacijom i razvojem informatike i mehanizacije, moguće je unaprijediti život na selu, olakšati posao u polju, a svakodnevne potrebe organizirati tako, da i manje društvene zajednice, kao što je primjer sela Gat, mogu normalno funkcionirati, bez potrebe svakodnevnog odlaska u veća mjesta po osnovne životne potrepštine. Uređen okoliš i ekološki pristup uređenju mjesta kao i poljoprivredi, danas su glavni trendovi u Europi i svijetu. Selo Gat (Slika 1) stoga je u ovom radu primjer mogućeg razvoja sela na tradicijskim vrijednostima, među kojima veliku ulogu igra i uređenje zelenih površina, okućnica, kao i cjelokupna organizacija življenja unutar samog mjesta.

Slika 1. Prikaz mjesta Gat

Izvor: preuzeto iz seminarskog rada Monike Bošnjak Jurkin

2. MATERIJAL I METODE

U ovom radu korišteni su izvori starih fotografija, dokumentacije iz povijesnih arhiva, dostupna literatura, izrađena je detaljna foto-dokumentacija, snimak postojećeg stanja (inventarizacija), te valorizacija svih krajobraznih i akcentiranih vrijednosti mjesta. Na kraju, smjernice zaključka odredila je anketa žitelja (Tablica 1), te Swot analiza (Tablica 2).

Tablica 1 Primjer ankete koju su ispunjavali mještani sela Gat

ANKETNI LISTIĆ	ODGOVOR
1. Godina Vašeg rođenja?	
2. Jeste li zadovoljni sa izgledom Vašeg mjesta danas?	DA ili NE
3. Je li potrebno u Gat vratiti školu (vrtić), liječnika i mjesto okupljanja?	DA ili NE
4. Je li mjesto uređeno što se tiče zelenila?	DA ili NE
5. Ima li Gat budućnosti tj. bi li uređenjem mjesta mladi ljudi ostali živjeti u mjestu?	DA ili NE

Tablica 2 Swot analiza – primjer radne tablice

	Pomoć pri postizanju ciljeva	Otežava postizanje ciljeva
Interni elementi	Snaga	Slabosti
Eksterni elementi	Prilike	Prijetnje

3. REZULTATI I RASPRAVA

Uvidom u stare akte (povijesni arhiv Osijek), te unutar dostupne literature opisana je povijest nastanka i razvoja mjesta Gat kako slijedi u tekstu. Opisom klimatskog područja, reljefa i lokacijom samog mjesta u odnosu na smještaj mjesta unutar Hrvatske moguće je razumjeti odabir zelenila kao prijedlog sadnje na javne zelene površine kojih, koliko je dokazano istraživanjem u ovom radu u mjestu Gat, danas nema. Unutar tipičnog poljodjelskog krajobraza slavonske ravni određene su mogućnosti razvoja, krajobrazno uređenje s mogućim prostornim uređenjem mjesta.

3.1. Povijesni razvoj mjesta

Ime mjesta „Gat“ dolazi od staroslavenske riječi „gat“ koja označava lučki ozidani nasip koji je služio za pristajanje čamaca, brodica i drugih plovila. Mjesto pripada starim podravskim naseljima koja su se održala do danas. Pretpostavlja se da je nastalo na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće, pod vladavinom Turaka kada je imalo samo 5 kuća. Gat je od 6. stoljeća pripadao pod područje Valpovštine. To je istočno područje Hrvatske smješteno između rijeka Drave, Karašice i Vučice. Valpovština se spominje kao sastavni dio Hrvatske od kraja 6. stoljeća u vrijeme velike seobe naroda. (izvor: Čuržlik V., 1994.)

Nekada imanje grofa Draškovića imalo je u početku turskog osvajanja 5 kuća, a poslije oslobođenja od Turaka, 1702. god. naselje broji 8 kuća. Od 1721. god. Gat s drugim selima Valpovštine pripada valpovačkom feudalnom posjedu. God. 1736. bilo je svega 20 naseljenih kuća. Na području valpovačkog vlastelinstva 1752. god. bilo je 19 vlasnika većih i manjih mlinova, među njima tri iz Gata. Zbog Drave i Karašice Gatu su prijetile poplave te je izgrađen Gatski kanal, dug 730 m i širok 20 m. God. 1882. postavljena je brana, ali se srušila 1887. god. God. 1885. Gat broji 67 kuća i 507 stanovnika, većinom Hrvata, pretežno poljodjelnika. U Gatu je postojalo nekoliko njemačkih porodica iz Banata, koje su kupile posjede. Mjesna zajednica Gat imala je 1981. god. površinu od 452 ha pa se ubraja u Mjesne zajednice srednje veličine na području Valpovštine (izvor: Čuržlik V., 1994.).

U središtu Gata, na križanju dviju ulica, nalazila se kapelica Preobraženja Isusova iz 1902. god. i pripadala je katoličkoj župi Veliškovci. Crkveni god slavi se 6. kolovoza.

O gradnji škole postoje dva pisana izvora, slažu se o početku građenja škole, ali ne i o njenom zatvaranju. Unutar Zbornika 3 Grada Belišća nalazimo sljedeći podatak: „Godine 1940. počinje gradnja škole u Gatu. U školu dolazi Pero Radmann koji je na temelju škrtih izjava mještana i dokumenata koji su ostali iza rata, napisao povijest škole. Škola prestaje raditi 1976., a učenici polaze školu u Veliškovcima.“, dok unutar priloga N. Barića iz Zbornika Valpovštine slijedi: „Godine 1940. pristupa se radnji škole u Gatu, u kojoj se po dovršenju za djecu ovog sela nižerazredna nastava održava počevši od rujna 1945. do 1979. godine.“

U doma II. svjetskog rata, Gat je bio pod fašističkom okupacijom, te je oslobođen 12. travnja 1945. god. Palim borcima podignut je spomenik 4. srpnja 1962. god. Popis stanovništva iz 1981. god. broji 715 stanovnika.

Katastarska općina Gat imala je 1987. god. ukupnu površinu od 1719 ha, od čega je bilo 785 ha oranica i vrtova, 24 ha voćnjaka, 1 ha vinograda, 1 ha livada, 45 ha pašnjaka, 647 ha šumskog zemljišta i 21 ha neplodnog zemljišta (izvor: na temelju istraživanja gosp. Milana Salajića).

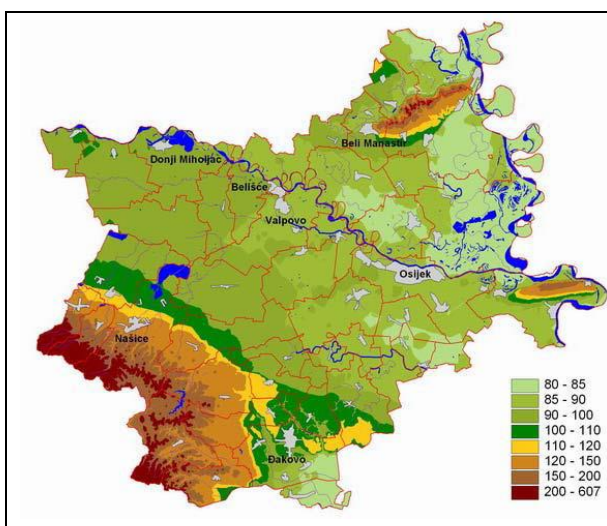
Prema popisu stanovništva iz 1991. god. Gat ima 840 stanovnika. Domovinski rat nije zaobišao Valpovštinu, te je i u Gatu bilo ratnih događanja. Vatrogasni dom sagrađen je 1994. god. u dvorištu Omladinskog doma, iako je Dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano 1924. god. Do novog popisa stanovništva 2001. god. broj stanovnika se smanjio na 764. U razdoblju od 2001. god. do 2008. god. mjesto dobiva novu crkvu, gradi se nova mrtvačnica, te se izgrađuje sustav za navodnjavanje za 500 ha poljoprivrednih površina, s izvorom vode rijeke Drave. Kamen temeljac za novu crkvu Preobraženja Gospodinovog postavljen je 18. rujna 2004. god. Do 2011. god. slijedi ponovni pad broja stanovnika na 705, zbog povećanog iseljavanja u strane zemlje. Gat danas spada pod općinu Belišće. Površina naselja iznosi 13,92 km². Prosječna gustoća naseljenosti 55 stanovnika po kilometru kvadratnom. Broji 185 domaćinstava, u kojem je više žena sa 52,1% i muškaraca sa 47,9%. Mladog stanovništva ima oko 30,1%, zrelo 51,2% i staro 18,7%. Naselju pripada Gatski rit (od 1889. god. do 1948. god.) Gospodarska osnova: poljodjelstvo, vinogradarstvo, stočarstvo, prehrambena industrija, trgovina i ugostiteljstvo. U Gatu postoji i poštanski ured koji su izgradili sami mještani (izvor: Leksikon naselja Hrvatske).

3.2. Klima, reljef, tlo

Gat se nalazi na geografskoj širini 45°42'20''N i geografskoj dužini 18°19'51''E, te nadmorskoj visini od 94 metara (Slika 2).

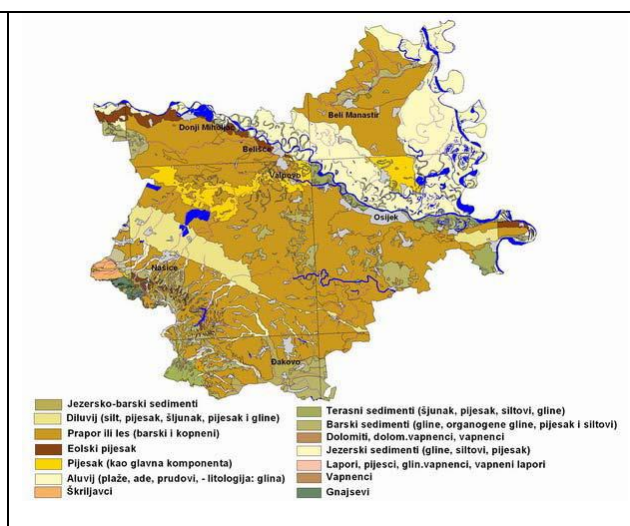
Na ovom području prevladava sedam različitih tipova tala: aerosoli, tipično smeđe tlo na lesu, lesivirano tlo na lesu, pseudoglej na zaravni, pseudoglej – glej na pretežnom lesu, močvarno – glejno – mineralna i aluvijalna karbonatna tla (Slika 3). Tlo je pogodno za šume koje su prirodno bogatstvo Slavonije, a početkom 18. st. prekrivale su preko tri četvrtine cjelokupne površine. Pretežno su bile šume hrasta, bukve i jasena. (izvor: Zbornik 4, 2013.)

Valpovština ima tipičnu umjerenu kontinentalnu klimu: prosječna godišnja temperatura je 11°C s maksimumom od 21,6°C, dok padalina prosječno godišnje padne 629 mm. Drava je najvažniji tok, ima snježno – ledenjački riječni režim, što znači da joj je najviši vodostaj u kasno proljeće i početkom ljeta. Karašica i Vučica najznačajniji su domaći (autohtoni) tokovi (Slika 4). Prevladavaju ratarske i šumske kulture te livade. Otkrivena su nalazišta nafte, plina i termalne vode. Umjereno kontinentalna klima s povoljnom koncentracijom padalina u vegetacijskom razdoblju uvjetovala je snažan razvoj poljoprivrede. Postojeće površine šuma, pogodne za eksploataciju i preradu drvne mase, značajna su osnova za daljnji razvoj drvne industrije (izvor: Pavlović Z., 2009.).

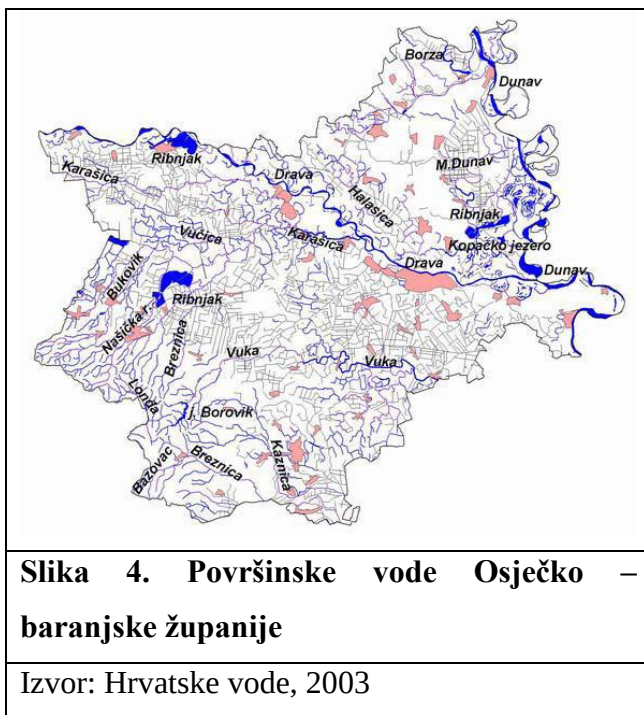
Slika 2. Reljefna karta Osječko – baranjske županije

Izvor: Digitalni model terena rezolucije 1:100.000. (Baza podataka OIKON d.o.o.)

Slika 3. Geološko – litološka karta Osječko – baranjske županije

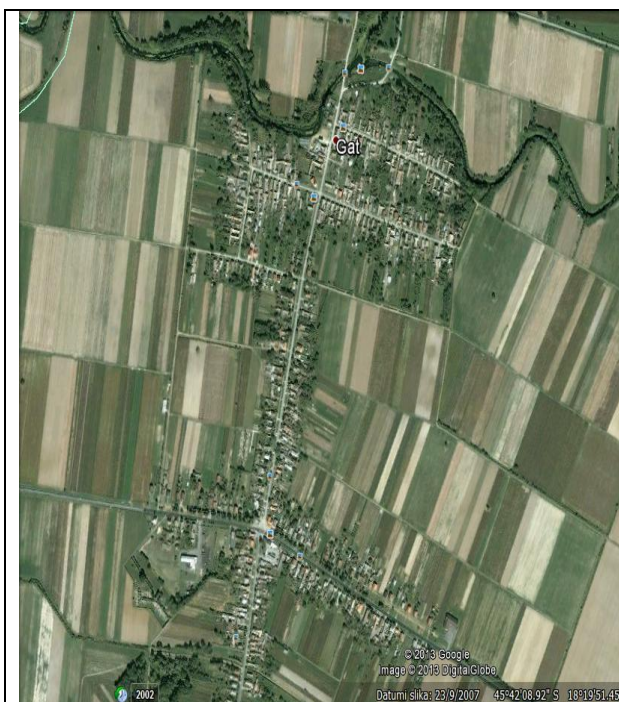
Izvor: Osnovna geološka karta RH (OGK RH) mjerila 1:100.000

3.3. Valorizacija krajobraznih vrijednosti

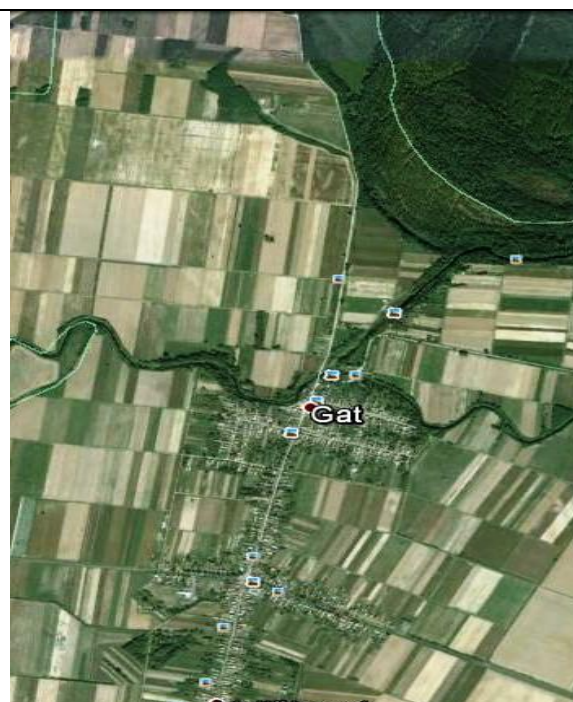
Krajobraz je određeno područje, viđeno ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika. Kombinirajući fizičko podrijetlo i kulturne slojeve koje je ostavilo prisustvo čovjeka u krajobrazima, često stvarano tisućljećima, krajobrazi reflektiraju živuću sintezu ljudi i mjesta, vizualni su za lokalni i nacionalni identitet. Karakter krajobraza je ono što neko područje čini posebnim. Karakter krajobraza važan je za informirane i odgovorne odluke, o upravljanju i planiranju budućih održivih krajobraza. Razumijevajući po čemu se mjesta razlikuju možemo također osigurati skladno uključivanje budućeg razvoja, na način da isti bude usklađen s lokacijom i doprinosi okolišnim, socijalnim i ekološkim ciljevima. Krajobrazna osnova se koristi pri izradi dokumenta prostornog uređenja. Sustav prostornog uređenja Republike Hrvatske obuhvaća državnu razinu, regionalnu razinu i lokalnu razinu. Lokalna razina, koja nas zanima, obuhvaća prostorni plan gradova i općina, urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja. S obzirom na krajobraznu osnovu odnosno tipologiju krajobraza obuhvaća krajobraznu osnovu grada/općine, krajobraznu osnovu dijela grada i krajobraznu osnovu naselja. Lokalna razina obuhvaća krajobrazne jedinice, u koje spadaju tipovi krajobraza, podtipovi krajobraza i krajobrazni uzorci (izvor: Krajobrazna osnova grada Zagreba).

Prema tome Gat spada u Panonsku krajobraznu regiju. Opći tip krajobraza je nizinski ruralni krajobraz. Tip krajobraza je nizinski ruralni poljoprivredni krajobraz. Kraj je pretežno nizinski, a važnu ulogu u formiranju krajobraza imali su riječni tokovi Dunava, Drave i Save, te njihovi pritoci. U nizinskom području izdvajaju se naplavne ravni, riječne terase, fluvijalno – močvarne nizine, lesne zaravni, te prigorsko područje. Geološko – litološka karta Osječko – baranjske županije prikazuje da se Gat nalazi na praporu ili lesu (barski i kopneni) i eolskom pijesku. Gat spada u tip tla klase P-3, ograničena obradiva tla. Parcele su usitnjene i onemogućavaju intenzivniju poljoprivrednu proizvodnju (izvor: Osnovna obilježja Osječko – baranjske županije). Osim spomenutih krajobraznih vrijednosti, Gat okružuju tipične šume hrasta lužnjaka koji determiniraju šumski krajobraz Slavonije. Vodeni režim obližnjih rijeka i njihovi rukavci, omogućuju kvalitetno izvođenje irigacijskog sustava i modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, što je velika prednost ovog kraja. Unutar ovih triju dominantnih krajobraza selo Gat predstavlja jedinstvenu lokaciju koja može objediniti sve nabrojene vrijednosti i iskoristi ih kao pretpostavku budućeg razvoja (Slika 5 i Slika 6).

Slika 5. Prikaz mjesta Gat – orto-foto

Izvor: Google earth – 23.9.2012.

Slika 6. Prikaz mjesta Gat – orto-foto

Izvor: Google earth – 23.9.2012.

Poljodjelni krajobraz visoke je krajobrazne vrijednosti radi izuzetne kakvoće tla, koloritu ratarskih kultura koje se smjenjuju prema plodoredu (Slika 5), te obradivim površinama koje se pravokutno postavljaju na puteve i glavne ceste. Prošaranost obradivih polja daje tipičnu sliku ravnice karakteristične tradicije obrate tla.

Šumski krajobraz (formacija *Carpinus betulus* / *Quercu robur*) u kojem prevladava obični grab i hrast lužnjak, karakteristična je šumska formacija područja koja obiluju vodom. Stoljetna tradicija uzgoja hrasta u Slavoniji, proslavila je ovo stablo diljem Europe i svijeta kao industrijsko drvo izuzetne kakvoće. Šteta što Hrvatska danas izvozi trupce, a ne i kvalitetan namještaj, za što još i danas imamo školovani kadar. Izuzetno vrijedan šumski krajobraz koji štiti od vjetra plodna polja (Slika 6), predstavlja tipičan krajobraz uklopljen u poljodjelnu tipologiju krajobraza ovog kraja. Niz rukavaca rijeke Karašice omogućuju organizaciju mnogih djelatnosti, jer je voda izvor života. Tako je moguće organizirati kvalitetne ribnjake i sustave za navodnjavanje i odvodnju, što je za kvalitetnu poljoprivrednu proizvodnju od velikog značaja.

3.4. Mogućnosti razvoja

Mjesto Gat smješteno je unutar vrlo vrijednog poljoprivrednog krajobraza slavonske ravni unutar izuzetno kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta koje je ušlo u sustav melioracija te je prva faza navodnjavanja izvedena. Blizina dviju rijeka Drave i Karašice omogućava intenzivno navodnjavanje što proširuje mogućnost uzgoja različitih ratarskih, ali i povrtnih i cvjećarskih kultura. Nadalje, ovo je područje povijesno pokriveno šumom te je razvoj ove važne grane također moguć. Blaga kontinentalna klima preduvjet je kombiniranoj poljoprivrednoj proizvodnji te ovo mjesto ima sve pozitivne smjernice za razvoj tipičnog slavonskog sela koje, ako se organizira na pravi način, može služiti kao primjer „novom tipu“ sela danas. Kako? Model „0 kilometara“ opisan je u radu Prijedlog obnove tradicijskog gospodarstva na pustari Zlatna Greda (izvor: Turalija A. i autori, 2011.), a odnosi se na proizvodnju svih potrebnih namirnica za građane obližnjeg grada, u ovom slučaju Donjeg Miholjca, Belišća, Valpova i Osijeka. Model uključuje gradsko stanovništvo, obitelji koji se ovdje spominju kao potrošači, te žitelja sela Gat kao proizvođača. Potrošač namiruje robu od proizvođača koji mu je dostavlja na kućni prag. Dakle, stanovnici naših gradova tako organiziranom poljoprivrednom djelatnošću manjih ruralnih mjesta kao što je selo Gat, mogu sebi svakodnevno osigurati zdravu, ekološki čistu

hranu, mogu sudjelovati u njoj proizvodnji organiziranim radionicama, a seoska domaćinstva unutar mjesta organiziranom proizvodnjom na taj način osiguravaju tržište i vjernog kupca. Potrebno je samo educirati mještane i objasniti im kako ovaj model funkcionira. Uz osiguran posao na djedovini, uređenom životnom prostoru sa svim sadržajima koji su potrebni mladom čovjeku, a što je najvažnije sigurnim mjesečnim prihodima, mladi ljudi neće biti primorani posao tražiti izvan svog mjesta.

3.5 Krajobrazno uređenje mjesta

Izgled mjesta ne samo da omogućuje stanovnicima ugodniji boravak i život, već je i to razglednica koju određeno mjesto šalje u svijet. U uređenju očituje se kultura, tradicija, autohtonost i duh samog mjesta, što je itekako važno pri određivanju izvornosti, originalnosti ili brendu kojeg neko mjesto želi izvesti na tržište. Na primjeru mjesta Vrbovec i kombinata „Pik Vrbovec“ možemo vidjeti pozitivan primjer brendiranja proizvoda vezanog uz izgled mjesta iz kojeg taj proizvod potječe. U svijetu imamo niz primjera gdje su za „image proizvoda“ odabrani dijelovi prirode ili izgled mjesta (Slika 7 - Ime mjesta kao dio imena proizvoda poznate mesne industrije; Slika 8 - Mjesto Vrbovec; Slika 9 - Gostišće; Slika 10 - NK Vrbovec).

	
Slika 7. Ime mjesta kao ime proizvoda mesne industrije	Slika 8. Mjesto Vrbovec
Izvor: http://www.menu.hr/vijesti/pik-vrbovec-postao-nositelj-halal-certifikata/	Izvor: http://mojotok.info/osnovana-podruznica-gradec-i-pokrenuta-akcijakampanja-moj-vrbovec-bez-azbesta/

	
Slika 9. Gostišće – Grad Vrbovec	Slika 10. NK Vrbovec
Izvor: http://www.gostiscegradvrbovec.com/zgodovina.php	Izvor: http://www.youtube.com/watch?v=BP1Q1Hphr8Y

3.5.1. Zatečeno stanje

Danas je Gat neuređeno ruralno mjesto u Slavoniji smješteno unutar tipičnog poljodjelnog krajobraza. Gotovo sve prostorno oblikovane vrijednosti ovdje nisu zamijećene. Nisu organizirane zelene površine, kao niti urbane cjeline potrebne stanovništvu, te nema izgrađene infrastrukture, osim slabog osvjetljenja.

Na samom ulazu u Gat, koji se nalazi sa lijeve strane iz smjera Donjeg Miholjca, te sa desne strane iz smjera Osijeka, može se vidjeti mnogo različitog drveća i zelenih površina koje nisu uređene, nego su ostatak prošlosti, te ih mještani sami uređuju (Slika 11). Poneka stabla smetaju prometu jer njihove grane padaju na samu prometnicu. Dolazeći iz Osijeka također se vidi novoizgrađeni objekt sa dvoranom za svatove „Melanie“ koji nema uređenje zelenih površina (Slika 12). Dolazeći iz smjera Donjeg Miholjca nalazi se kuća obitelji Novosel koji imaju seoski turizam (Slika 13). Ulazeći u Gat sa desne strane nalazi se poštanski ured koji su izgradili sami mještani, te i danas radi (Slika 14). Glavna ulica je nekada imala velike duboke kanale koji su danas „gole“ zelene površine, koje održavaju mještani (Slika 15). Na groblju (Slika 16) je izgrađena nova mrtvačnica, uređen je prilaz,

ali bez zelenila, sa tek nekoliko postojećih tuja (*Thuja occ. columnna* „Smaragd“) i nekoliko javora (*Acer japonica*). Gat je nekada imao školu, koja je sada dotrajala zgrada. Jedan dio je zapušten i ne koristi se, a drugi dio služi za vježbanje stolnog tenisa gluhonijemih osoba. Dvorište stare škole je veliko sa tek nekoliko crnogorica i visokim stablima oraha. Unutar jednog djela dvorišta smješteno je nekoliko ljuljački i klackalica, te jedna klupa bez koševa za smeće (Slika 17). Kapelica Preobraženja Gospodinovog koja je sagrađena 1902. god. srušena je ove godine zbog dotrajalosti, a na tom mjestu je ostala prazna parcela (Slika 18). Nasuprot stare crkve izgrađena je nova crkva, tri puta veća nego što je bila stara, te parkiralište sa nekoliko parkirnih mjesta, no od zelenila postoji tek nekoliko tuja (Slika 19). Pokraj crkve nalazi se dječje igralište sa nekoliko ljuljački, vrtuljkom i toboganom. Unutar dječjeg igrališta od vrtne plastike nalazimo dvije klupe bez koševa za smeće (Slika 20). Gat je nekada imao manje kuća i manje domaćinstava, ali više zelenila i važnih zgrada poput Omladinskog doma, koji je prije nekoliko godina srušen. U njemu su se organizirale predstave, proslave vjenčanja i različite priredbe. Njegovim rušenjem Gat je izgubio važan dio svoje povijesti. I danas se mještani sa sjetom prisjećaju kako je nekada izgledao. Na djelu parcele Omladinskog doma izgrađen je Vatrogasni dom za DVD Gat (Slika 21). Na žalost prostorije su male i bez sanitarnog čvora, tako da je tamo nemoguće organizirati neko veće okupljanje. Još jednu poteškoću stvara blizina rijeke Karašice, koja je tijekom godina odnijela dio obale gdje se Vatrogasni dom nalazi. Dolazeći na kraj Gata nalazimo gatski most na rijeci Karašici. Obale Karašice nisu sređene. Tok je slab, a ribe sve manje, prema izvorima gatskih ribolovaca (Slika 22). Prije nekoliko godina na desnoj obali izgrađen je Ribički dom za članove Športsko – ribolovnog društva Gat (Slika 23). Karašica se ulijeva u Dravu, koja se nalazi na oko pola sata od samog mjesta. Izgrađen je i sustav navodnjavanja koji još nije organiziran u cijelosti. Nogometni klub Gat također ima svoje prostorije koje se nalaze izvan mjesta, a do njih se može doći samo starim „prtenim“ putem jer ne postoji izgrađena cesta. Gat ima i vikend naselje, ali također nisu izgrađene ceste koje vode tamo niti nema uređenih zeleni površina.

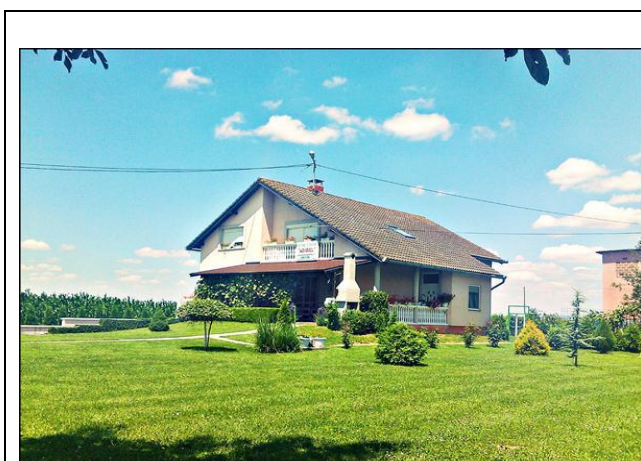
Slika 11. Prikaz sela Gat iz smjera Osijeka

Izvor: Ana Planinac, 2013.

Slika 12. Dvorana za svatove „Melanie“

Izvor: Ana Planinac, 2013.

Slika 13. Seoski turizam Novosel

Izvor: <http://www.tzbelisce.net/smjestaj/seoski-turizam-novosel/>

Slika 14. Poštanski ured

Izvor: Ana Planinac, 2013.

Slika 15. Glavna ulica

Izvor: Ana Planinac, 2013.

Slika 16. Groblje

Izvor: Ana Planinac, 2013.

Slika 17. Stara škola

Izvor: Ana Planinac, 2013.

Slika 18. Prazna parcela gdje je bila kapelica Preobraženja Gospodinovog

Izvor: Ana Planinac, 2013.

	
Slika 19. Nova crkva	Slika 20. Dječje igralište
Izvor: Ana Planinac, 2013.	Izvor: Ana Planinac, 2013.

	
Slika 21. Vatrogasni dom DVD-a Gat	Slika 22. Gatski most
Izvor: Ana Planinac, 2013.	Izvor: Ana Planinac, 2013.

3.5.2. Swot analiza

Za svaku novu ideju ili prijedlog usmjerenog razvoja dobro je sastaviti Swot analizu. Swot analiza predstavlja važnu kariku analitičkog procesa svakog projekta jer pruža informacije o realnim mogućnostima razvoja projekta unutar zamišljenih pravaca. Preduvjet za ispravni odabir strategije je analiza situacije, u ovom primjeru snimak postojećeg stanja i valorizacija krajobraznih vrijednosti. Nakon snimljenog stanja na terenu, izrađena Swot analiza pokazat će opravdanost prikazanih smjernica razvoja u slijedećem poglavlju ovog rada (Tablica 3).

Tablica 3 Swot analiza za selo Gat

	Pomoć pri postizanju ciljeva	Otežava postizanje ciljeva
Interni elementi	SNAGA: -Izuzetno dobra lokacija mjesta -Povezanost sa glavnim cestovnim pravcem (međunarodni karakter Podravske magistrale) -Visoka valorizacija svih krajobraznih vrijednosti: šuma, voda, tlo, izgled krajobraza -Relativno prihvatljiva starost populacije (srednja životna dob) -Tradicijska opstojnost mjesta -Blizina granice sa Mađarskom -Blizina većih gradskih središta Osijek, Slatina, Valpovo -Homogenost zajednice u smislu nacionalne pripadnosti	SLABOSTI: -Tromost sistema -Slabi priliv financija radi propuštenih prilika -Nedostatak radnog tima -Izostanak vizije razvoja mjesta -Nezainteresiranost i nedovoljna informiranost zajednice
Eksterni elementi	PRIJEDNOSTI: -IPA projekti -Državni poticaji -Projekti Županije -Blizina tržišta -Moguća modernizacija poljoprivrede -Organizacija proizvodnje i tržišta (Model „O kilometara“)	PRIJETNJE: -Odlazak mlađe populacije iz mjesta -Neprihvatanje promjena -Nepovjerenje mještana -Rješavanje vlasništva i korištenja parcela u smislu jedinstvenih velikih površina

3.5.3. Provedena anketa - analiza

Kratka anketa sa prije navedenim pitanjima (Tablica 1), provedena je 14. i 15. rujna 2013. godine.

Anketu je ispunilo 92-oje mještana naselja Gat. Anketirano stanovništvo podijeljeno je prema generacijskoj dobi i to:

- Mlodo stanovništvo u koje spadaju građani generacije 1990. do 1997.;
- Zrelo stanovništvo u koje spada godište 1960. do 1980. - te;
- Staro stanovništvo u koje spada godište 1938. do 1950. - te.

Najviše se odazvalo zrelog stanovništva. Iz ankete je vidljivo da je na drugo pitanje koje je vezano uz to jesu li stanovnici zadovoljni izgledom mjesta danas, sa DA odgovorilo 32,61%, te sa NE 67,39%. Na treće pitanje, treba li u Gat vratiti školu (vrtić), liječnika i mjesto okupljanja, sa DA je odgovorilo 95,65%, te sa NE 4,35%. Na četvrto pitanje koje se odnosilo na to jesu li zadovoljni što se tiče zelenila, sa DA je odgovorilo 15,22%, te sa NE 84,78%. Na zadnje peto pitanje, koje se odnosilo na to, ima li Gat budućnosti, sa DA je odgovorilo 76,09%, te sa NE 23,91%.

Analizom ankete utvrđeno je da je najviše žitelja Gata srednje životne dobi, te da mjesto ima mnoštvo djece, što je rezultiralo pozitivnim odgovorima vezanim uz potrebu vrtića, škole i liječnika. Kako bi mladi naraštaji ostali vezani uz mjesto u kojem su rođeni i odrastali, neminovno je ukazana potreba za boljom organizacijom općih institucija koje su potrebne mještanima.

Tablica 4 Rezultati provedene ankete – zbirni prikaz

Izvor: Anketu sastavila, provela i obradila: Ana Planinac, 2013.

1. ISPITANA GODIŠTA	od 1938. do 1997.	
2. Jeste li zadovoljni sa izgledom Vašeg mjesta danas?	DA – 32,61%	NE – 67,39%
3. Je li potrebno u Gat vratiti školu (vrtić), liječnika i mjesto okupljanja?	DA – 95,65%	NE – 4,35%
4. Je li mjesto uređeno što se tiče zelenila?	DA – 15,22%	NE – 84,78%
5. Ima li Gat budućnosti tj. bi li uređenjem mjesta mladi ljudi ostali živjeti u mjestu?	DA – 76,09%	NE – 23,91%

3.5.4. Mogućnosti organizacije prostora i uređenja

Mjesto Gat potpuno je neuređeno što se tiče krajobrazne arhitekture. Organizacija mjesta gledajući prostorno također ne zadovoljava. Niti jedan objekt od društvene važnosti nije uređen niti povezan u smisaonu cjelinu, stoga unutar GUP-a i prostornih planova nije posebno obrađeno selo Gat, te zakonskom regulativom nije predviđen njegov razvoj. Iako povijesno možemo dokazati razvoj mjesta ono danas propada i nestaje. Ipak iz ankete koja

[illegible]

Izvor: http://www.belisce.net/slike/4D_pl_Gat-5000.jpg

Najviše ugroženi su drvoređi koji su povijesno determinirani na starim razglednicama. S obzirom da je spomenuta prometnica vrlo jakog, svakodnevnog intenziteta prolaska vozila, trebalo bi sanirati stara stabla uz samu cestu totalnom sječom, kako ne bi došlo do odlamanja starih grana koje bi mogle ugroziti sudionike u prometu ili do vjetroizvale. Prometnica nije osvijetljena, a izostaje i biciklistička staza, te je kretanje vozila i prometala u noćnim satima otežano i opasno (Zoning - Slika 11 – broj 1). Ostala stabla trebalo bi

orezati, odstraniti suhe dijelove, kako mještani ne bi bili u opasnosti (propisati moguće mjere godišnjeg održavanja). Također je potrebno izraditi plan sadnje, te nadosaditi sva odumrla i uklonjena stabla. Živice i grmove potrebno je redovito orezivati i oblikovati. Na praznim površinama potrebno je zasaditi nova stabla kako bi se popunio prostor, te zadržala povijesna izvornost ulice. Glavna prometnica morala bi imati jedinstveni koncept uređenja izražen projektom uređenja cijelog mjesta. Ovdje treba naglasiti da u Hrvatskoj nema Zakona o javnim zelenim površinama, tako da manja mjesta nisu obavezna uređivati prometnice i javne zelene površine stručno i prema određenom planu.

Glavna je ulica koja vodi od spomenute magistrale prema centru mjesta (Zoning – Slika 15 – broj 2), nekada imala duboke kanale koji su danas zatrpani zbog postavljanja kanalizacije. Većina površina su sada travnjaci koje održavaju mještani. U razgovoru s njima, izrazili su želju za podizanjem drvoreda, te za uklanjanjem starih stabala, koja nisu smetala pri postavljanju kanalizacije, kako ne bi narušavala izgled novog drvoreda. Jedan od prijedloga je da se posadi kuglasti bagrem (*Robinia pseudoacacia* „Umbraculifera“), biljna vrsta koja najbolje raste na rastresitom, dubokom i plodnom pjeskovitom zemljištu, gdje može maksimalno razviti korijenje. Može rasti i na glinovitom tlu, ako nije jako zbijeno. Slabije će rasti na mjestima gdje stagnira voda i/ili je visoka podzemna voda. Izrazito je fotofilna vrsta – traži puno svjetla. S obzirom da su kuće udaljene od ceste stabla bi imala dovoljno prostora za rast i razvoj, te osvjetljenje tijekom cijelog dana. Potrebno mu je oko 500 do 600 mm padalina godišnje, što naš kraj i omogućuje. Stablo je listopadno. Druga mogućnost je javor mliječ (*Acer platanooides* „Globosum“) ili norveški javor, također listopadna vrsta. Ima plitak i široko raširen korijenov sustav. Može doseći visinu od 20 do 35 metara. Za sadnju svakog stabla potrebno je tri podupirača kako bi se ono učvrstilo nakon sadnje i kako bi se spriječilo savijanje stabla pod težinom krošnje i pod udarima vjetra. Razmak sadnje mora uvijek biti isti. Obično se uzima 5 do 6 metara udaljenosti za one vrste koje imaju malu krošnju ili koju ćemo orezivanjem održavati. Razmak od 7 do 9 metara uzimamo kod vrsta sa širokom krošnjom kao kod javora. Ako se u drvored sade stabla sa velikom krošnjom kao kod oraha (*Juglans regia*) ili lipe (*Tilia platyphyllos*), uzima se razmak preko 10 metara, ali ne veći od 20 metara. Stabla, odnosno sadnice bi trebale biti približno iste visine i jakosti (prema pravilu struke školovane sadnice, presađivane šest do osam puta - 16)

Groblje ne bi trebalo biti samo počivalište umrlih, nego bi trebalo biti primjer parkovne arhitekture i spomenik prirode. Gat je prije nekoliko godina dobio novu mrtvačnicu (Zoning – Slika 16 – broj 3) te je do nje uređen prilaz. Posađeno je nekoliko desetaka

crvenog javora (*Acer palmatum*). Od ostalog zelenila postoji tek nekoliko starih tuja (*Thuja occ.* „Smaragd“) koje nisu održavane, te koje bi trebalo zamijeniti novima. Groblju nedostaje drveća koje bi stvaralo hlad, ali i uljepšale prostor poput crvene bukve (*Fagus silvatica* „Atropurpurea“). Uz ogradu bi se mogla posaditi živica od šimšira (*Buxus sempervirens*). Prostor gdje je kontejner za smeće potrebno je ograditi zidom kako se ne bi narušavao izgled i zelenilo groblja, te kako bi se njegov odvoz olakšao. U groblju postoji tek jedan izvor vode što na ukupnu površinu nije dostatno.

Stara škola (Zoning - Slika 17 – broj 4) je već dotrajala zgrada koju se financijski ne isplati uređivati, te se mora srušiti i na njeno mjesto izgraditi nova zgrada. Zgrada bi mogla biti podijeljena na dva dijela. Jedan dio bi bio dječji vrtić, a drugi dvorana za vježbanje stolnog tenisa. U dvorištu stare škole može se izgraditi dječje igralište. Prostor je dovoljno velik za postavljanje ljuljački, kućice sa toboganom, pješčanika, opružne njihalice, fontane sa vodom, klupe te koševе za smeće. Novo veliko dječje igralište zadovoljilo bi potrebe najmlađih, te i potrebe najstarijih mještana naselja. U samom dvorištu nalazi se nekoliko crnogorica, te bi trebalo izvršiti sanaciju drveća, a ona dotrajala ukloniti, kako bi posjetioci bili sigurni. Dječje igralište ujedno može biti i park za mještane sela.

Parcela na kojoj je bila izgrađena stara crkva (Zoning – Slika 18 – broj 5), pripadala je obitelji Maturić, starosjediocima Gata. Obitelj je darovala tu parcelu tadašnjem svećeniku za izgradnju crkve. Kako je ove godine crkva srušena, obitelj ima pravo tražiti da im se to zemljište vrati u posjed. Radi nesređenosti imovinsko-pravnih odnosa na toj se parceli ne planira gradnja sve dok ne bude riješena potrebna dokumentacija.

Zelenu površinu oko nove crkve (Zoning – Slika 19 – broj 6) upotpunjava tek nekoliko desetaka tuja (*Thuja occ.*) koje su postavljene uz ogradu koja odvaja dječje igralište od parkirnih mjesta. Uz crkvu je postavljen mramorni križ do kojeg vodi popločena staza. Sa svake strane križa nalazi se po jedan bagrem (*Robinia pseudoacacia*). Uz lijevu stranu popločene staze nalazi se nekoliko tuja. Uz metalnu ogradu koja se nalazi iza crkve, postavilo bi se nekoliko desetaka šimšira koji bi se s vremenom oblikovali, te dali dimenziju prostoru. Na preostale zelene površine posadile bi se ruže pokrivačice tla, koje bi upotpunile prostor različitim bojama, te bi križ došao do izražaja.

Kako je u prijašnjem prijedlogu veliko dječje igralište organizirano u dvorištu stare škole, ovo dječje igralište (Zoning – Slika 20 – broj 7) moglo bi se preoblikovati u „Zeleni otok“. Zeleni otok je zapravo reciklažno dvorište u koje bi mještani mogli odlagati otpad s obzirom da se odvoz smeća obavlja četiri puta mjesečno, a starog papira tek jednom mjesečno. Zbog toga, većina otpada završava na divljim deponijama koje ugrožavaju

stanovnike, te uništavaju prirodu i obradive površine. Spomenuto dječje igralište ionako nije sigurno za djecu jer se u njemu nalazi dalekovod za struju, te dovodi u opasnost posjetioce. Površina je dovoljno velika za kontejnere za papir, plastiku, staklo, gume, neupotrebljivu električnu opremu i ostalo. S obzirom da je Gat poljodjelno selo, seljaci bi mogli zbrinjavati i ostatke pesticida, te motornog ulja. Razvila bi se svijest o recikliranju, te bi na taj način zaštitili sebe i druge. Izgled crkve koja se nalazi pored sadašnjeg dječjeg igrališta, ne bi bio ugrožen jer bi se reciklažno dvorište ogradilo metalnom ogradom i živicom (na primjer *Thuja occ.* „Columna“, koja se lako oblikuje rezom i brzo raste).

Parcela gdje je nekada bio Omladinski dom, danas bi mogla biti pretvorena u ljetnu pozornicu. Omladinski dom se protezao u smjeru sjever – jug, tik uz glavnu ulicu, a na zapadnoj strani je postojala ograda zbog blizine rijeke Karašice. Tijekom godina Karašice je odnijela dio obale pa se danas iz tog razloga ne može izgraditi novi dom. No, postavljanjem metalne ograde iz današnji tok osigurala bi se sigurnost, te bi izgradnja ljetne pozornice na sjevernoj strani bila moguća, iako bi prostor bio smanjen. U dijelu dvorišta se nalazi zgrada DVD – a Gat (Zoning – Slika 21 – broj 8), te se planira renovirati i izgraditi sanitarni čvor kako bi se zgrada mogla koristiti za vatrogasne proslave i manja okupljanja.

Gatska obala i Gatski kanal nisu održavani (Zoning – Slika 22 – broj 9). Tok je slab, te se sve više pretvara u močvaru. Čišćenjem Karašice, te produbljivanjem kanala, obnovio bi se tok, te bi Karašica ponovo postala kupalište kao što je nekad bila. Ribički dom bi također mogao postati ugostiteljski objekt koji bi pružao pogled na uređenu gatsku obalu te bi svojom ponudom jela i slastica privukao posjetitelje iz drugih mjesta održavajući tradiciju ovog kraja.

Važna je izgradnja ceste koja će spojiti nekoliko kuća i nogometni klub sa ostatkom sela. Investicija je velika, ali mještanima vrlo važna. NK Gat u svom vlasništvu ima parcelu koja se nalazi do nogometnog igrališta, te bi se na njoj mogli izgraditi košarkaški teren i pomoćno nogometno igralište. Klub ima svoj objekt sa svlačionicama i sanitarnim čvorom. S obzirom da se najviše stanovnika bavi poljoprivredom, potrebno je izvršiti analizu tla te ustanoviti koje su kulture najpogodnije za uzgoj kako bi se ostvario model „0 kilometara“. Također je potrebno dovršiti sustav navodnjavanja i potpuno ga staviti u funkciju. Naravno, svi ovi navedeni prijedlozi moraju se prezentirati mještanima koji se putem stručnih predavanja moraju upoznati sa mogućim projektima i financiranjem putem EU fondova.

Slika 25. ZONING – orto-foto – lokacija opisanih objekata:

Broj 1 – Međunarodna prometnica – Podravska magistrala

Broj 2 – Glavna ulica

Broj 3 – Groblje

Broj 4 – Stara škola

Broj 5 – Parcela gdje je bila stara crkva

Broj 6 – Nova crkva

Broj 7 – Dječje igralište

Broj 8 – DVD Gat

Broj 9 – Gatska obala

4. ZAKLJUČAK

Malo tradicijsko mjesto Gat smješteno u vrlo visoko valoriziranom krajobrazu poljoprivredne, šumske i vodene determinante prostora, svojom jedinstvenom lokacijom, mogućem unapređenju poljoprivrede i šumarstva, tj. drvne industrije i turizma, može ubrzo postati uređeno mjesto prepoznatljivog izgleda koji pak može poslužiti kao dio brenda budućih proizvoda i projekata. Navedene vrijednosti mjesta u smislu mogućnosti djelatnosti koje stanovnici mogu uvesti ili osuvremeniti, samo su jedan model na koji mladi ljudi mogu ostati tamo gdje su i rođeni. Ljubav prema rodnom mjestu nije dovoljna, već je potrebno razmišljati na koji način mladi čovjek može biti zadovoljan u tako maloj sredini. Naravno, najprije je potrebno osigurati izvor redovitih i pristojnih primanja, koje se u malom selu Gat mogu vrlo brzo i kvalitetno osigurati i razviti, i to u području poljoprivrede (ratarstvo, proizvodnja ljekovitog bilja, lana i konoplje, ribarstvo i uzgoj slatkovodne ribe), turizma, šumarstva i drvne industrije. Izgled mjesta mora biti razglednica u svijet i mora privlačiti pozornost i drugih, ponajviše mladih ljudi koji žele živjeti u uređenom selu moderne organizacije urbanog prostora koji nudi sve potrebne usluge, od škole do sporta i kulture. Za sve navedeno bitna je uređenost javnih i privatnih zelenih prostora koji moraju izgledati uredno, smislaono i funkcionalno. Stoga je vrlo bitno urediti prostor profesionalno i planski, osmišljeno na način da zadovolji trend sadnje autohtonog biljnog materijala, osiguravajući na taj način potrebnu biljnu raznolikost i očuvanje tradicijskog nasljeđa starih biljnih vrsta. Hrast kao ponos Slavonije, lipa kao determinanta povijesti i orah kao simbol blagostanja.

5. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Zbornik 2, Muzej „Belišće“ Belišće, 2003.
2. Zbornik 3, Grad Belišće – Muzej, 1884.-2009., Belišće, 2009.
3. Zbornik 4, Grad Belišće, Belišće, 2013.
4. Čuržlik Vilko, Valpovština kroz stoljeća, Narodno sveučilište „Ivan Meštrović“, Valpovo 1994.
5. Kanonske vizitacije, Knjiga III, Valpovačko-Miholjačko područje 1730.-1830.
6. Leksikon naselja Hrvatske: prvi svezak A-LJ, Mozaik, Zagreb, 2004.

Web:

1. http://hdka.hr/wordpress/wp-content/uploads/2011/04/Krajobrazna-osnova-Grada-Zagreba_VKMS1.pdf
2. <http://www.obz.hr/hr/pdf/zastitaokolisa/Osnova%20obiljezja.pdf>
3. http://www.belisce.net/slike/4D_pl_Gat-5000.jpg
4. <http://www.tzbelisce.net/smjestaj/seoski-turizam-novosel/>
5. <http://www.menu.hr/vijesti/pik-vrbovec-postao-nositelj-halal-certifikata/>
6. <http://mojotok.info/osnovana-podruznica-gradec-i-pokrenuta-akcijakampanja-moj-vrbovec-bez-azbesta/>

6. SAŽETAK

Mjesto Gat smješteno je unutar poljodjelnog krajobraza slavonske ravni, ima bogatu povijest, ali danas nema najosnovnije objekte za život, kao što su vrtić ili škola, liječnik niti uređene zelene površine. Snimkom postojećeg stanja, valorizacijom krajobraznih vrijednosti, povijesnim istraživanjem, anketom žitelja mjesta, te Swot-analizom, stvorena je slika mogućeg razvoja mjesta i prekid propadanja, te su dana neka moguća rješenja, prvenstveno ona koja se odnose na izgled samog mjesta to jest krajobraznu arhitekturu. Mjesto, također ima mogućnost razvoja, iz razloga što se nalazi u povoljnim klimatskim uvjetima, sa umjerenim količinama padalina, te je okružen sa nekoliko riječnih tokova i šumskim krajobrazom. Anketa mještana pokazuje da su mjestu potrebne promjene, ali zbog nedovoljne informiranosti i straha mjesto se ne razvija. Obrazovanjem mještana, organiziranim radionicama te planovima i projektima mjesto Gat bi moglo postati primjer jednog modernog sela koji bi mladima omogućio život i sigurna primanja. Uz poljodjelstvo, postoji mogućnost razvoja turizma, šumarstva, ribarstva i ostalog.

Ključne riječi: Gat, razvoj, anketa, moderno selo

7. SUMMARY

The Gat village is located within the agricultural landscape of the Slavonian plain, has a rich history, but there is no basic facilities for living, such as day care or school, doctor or green areas. Survey of the current state of the appreciation of landscape values, historical research, survey of residents, as well as SWOT analysis, created the image of the possible development of fine and decay, and some possible solutions, especially those related to the appearance of the place that is Landscape Architecture. Village also has the opportunity to develop, because of the favorable climatic conditions, with moderate amounts of precipitation, and is surrounded by several watercourses and forest landscape. The poll shows that village need a change, but due to lack of information and fear, a place does not develop. Education of locals, organized workshops and plans and projects place Gat could become an example of a modern village that would enable young people to live and got a secure income. In addition to agriculture, there is a possibility of development of tourism, forestry, fishing and other things.

Key words: Gat, development, poll, modern village

8. POPIS TABLICA

Tablica 1 – Primjer ankete koju su popunjavali mještani sela Gat, str. 2

Tablica 2 – Swot analiza – primjer radne tablice, str. 2

Tablica 3 – Swot analiza za selo Gat, str. 16

Tablica 4 – Rezultati provedene ankete – zbirni prikaz, str. 17

9. POPIS FOTOGRAFIJA

Slika 1. Prikaz mjesta Gat, str. 1

Slika 2. Reljefna karta Osječko – baranjske županije, str. 5

Slika 3. Geološko – litološka karta Osječko – baranjske županije, str. 5

Slika 4. Površinske vode Osječko – baranjske županije, str. 6

Slika 5. Prikaz mjesta Gat – orto-foto, str. 7

Slika 6. Prikaz mjesta Gat – orto-foto, str. 7

Slika 7. Ime mjesta kao ime proizvoda mesne industrije, str. 9

Slika 8. Mjesto Vrbovec, str. 9

Slika 9. Gostišće – Grad Vrbovec, str. 10

Slika 10. NK Vrbovec, str. 10

Slika 11. Prikaz sela Gat iz smjera Osijeka, str. 12

Slika 12. Dvorana za svatove „Melanie“, str. 12

Slika 13. Seoski turizam Novosel, str. 12

Slika 14. Poštanski ured, str. 12

Slika 15. Glavna ulica, str. 13

Slika 16. Groblje, str. 13

Slika 17. Stara škola, str. 13

Slika 18. Prazna parcela gdje je bila kapelica Preobraženja Gospodinovog, str. 13

Slika 19. Nova crkva, str. 14

Slika 20. Dječje igralište, str. 14

Slika 21. Vatrogasni dom DVD-a Gat, str. 14

Slika 22. Gatski most, str. 14

Slika 23. Gatski kanal i Ribički dom, str. 15

Slika 24. Prikaz građevinskog područja naselja Gat, str. 18

Slika 25. Zoning – orto-foto – lokacije opisanih objekata, str. 22

